

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, સુરત
બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ જૂન ૨૦૧૫-૧૬ થી અમલ
(જૂન -૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

પ્રથમ વર્ષ

સેમેસ્ટર-૨

કોર્ષ - ૨૦૧ : અધ્યયન અને અધ્યાપન (Learning & Teaching)

કોર્ષ - ૨૦૨ : શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર (Pedagogy of a School Subject)

૨૦૨ / ૧. ગુજરાતી - (Gujarati)

૨૦૨ / ૨. અંગ્રેજી - (English)

૨૦૨ / ૩. અર્થશાસ્ત્ર - (Economics)

૨૦૨ / ૪. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી - (Science and Technology)

કોર્ષ - ૨૦૩ : શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર - (Pedagogy of a School Subject)

૨૦૩ / ૧. હિન્દી - (Hindi)

૨૦૩ / ૨. સામાજિક વિજ્ઞાન - (Social Science)

૨૦૩ / ૩. નામાના મૂળતત્વો - (Elements of Accountancy)

૨૦૩ / ૪. ગણિત - (Mathematics)

૨૦૩ / ૫. સંસ્કૃત - (Sanskrit)

૨૦૩ / ૬. સમાજશાસ્ત્ર - (Sociology)

૨૦૩ / ૭. કૃષિવિજ્ઞાન - (Agronomy)

કોર્ષ - ૨૦૪ : અધ્યયન માટેનું મૂલ્યાંકન - (Assessment for Learning)

કોર્ષ - EPC-2 શિક્ષણમાં નાટક અને કળા - (Drama & Art in Education)

ક્ષેત્રકાર્ય - (Field work)

નોંધ :- અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રેજી વર્ઝનને અધિકૃત ગણવું.

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. અધ્યયનની સંકલ્પના સમજે.
૨. અધ્યયનમાં પ્રેરણાની અગત્યતા સમજે.
૩. અધ્યાપનની સંકલ્પના સમજે.
૪. અધ્યાપનને એક વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારે.
૫. વર્ગ વ્યવહારનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન કરે.
૬. અધ્યયન અને અધ્યાપનના નૂતન પ્રવાહોથી પરિચિત થાય.
૭. અધ્યયન અને અધ્યાપનની પ્રવૃત્તિઓથી પરિચિત થઈ વર્ગખંડમાં વિનિયોગ કરે.

એકમ : ૧ અધ્યયન

૧. અધ્યયન : સંકલ્પના (સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક સંદર્ભમાં)
૨. અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબળો : અધ્યેતા સંબંધી, શિક્ષક સંબંધી, પ્રક્રિયા સંબંધી, વિષયવસ્તુ સંબંધી
૩. અધ્યયનના સિદ્ધાંતો (પાવલોવ, થોર્નડાઈક,કોહલર) અને તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો.
૪. અધ્યયનમાં પ્રેરણા, સંકલ્પના અને શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો – અબ્રાહમ મેસ્લોનો પ્રેરણાનો સિદ્ધાંત, સિદ્ધિ પ્રેરણા : અર્થ સિદ્ધિ પ્રેરિત વ્યક્તિનાં લક્ષણો.

એકમ : ૨ અધ્યાપન

૧. અધ્યાપન : સંકલ્પના, વિવિધ અધ્યાપનના સૂત્રો : સંકલ્પના, મહત્ત્વ , ઉદાહરણો
૨. અધ્યાપન પ્રક્રિયાને અસર કરતાં પરિબળો. આગાહીસૂચક, સાંદર્ભિક, પ્રક્રિયાગત, નીપજલક્ષી પરિબળો
૩. અધ્યાપન એક વ્યવસાય તરીકે.
૪. વર્ગ વ્યવહાર વિશ્લેષણ— નેડ ફલેન્ડર્સના વર્ગવ્યવહાર વિશ્લેષણના ઘટકો, મહત્ત્વ

એકમ : ૩ અધ્યયન –અધ્યાપનના નૂતન પ્રવાહો

૧. અધ્યયન –અધ્યાપનમાં ICT નો ઉપયોગ
૨. ઈ-લર્નિંગ : અર્થ – વ્યાખ્યા, સંકલ્પના
૩. અધ્યેતાકેન્દ્રી અભિગમ – અર્થ અને મહત્ત્વ
૪. ૨૧ મી સદીનો શિક્ષક : ICT, ક્રિયાત્મક સંશોધન, વ્યાવસાયિક મૂલ્યો સંદર્ભે.

એકમ : ૪ અધ્યયન –અધ્યાપનની પદ્ધતિઓ (સ્વરૂપ – મહત્ત્વ – મર્યાદા)

૧. સાથી જૂથ અધ્યયન
૨. બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ
૩. સેમિનાર
૪. આગમન પ્રતિમાન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. કોઈ એક શિક્ષકના વર્ગ વ્યવહારનું વિશ્લેષણ કરવું.
૨. કોઈ એક સમસ્યા પર બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ કરવું.
૩. સિદ્ધિ પ્રેરણાની કસોટીની અજમાયશ કરવી.
૪. કોઈ એક વિષય પર સેમિનારનું આયોજન અને તેનું અમલીકરણ કરવું.
૫. આગમન – નિગમન પ્રતિમાનની રચના અને અજમાયશ કરવી.
૬. કોઈ એક વિષયમાં એક એકમ પર PPT ની રચના અને અજમાયશ કરવી.
૭. ઈ-લર્નિંગ અંગે વિદ્યાર્થીઓના અભિપ્રાયો મેળવવા.
૮. જુદી જુદી શાળાઓની મુલાકાત લઈ તેમાં ચાલતી અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં ફોટોગ્રાફ સહિત અહેવાલ તૈયાર કરવો.

૯. કોઈ એક ધોરણના (ધો.૯ થી ૧૨) વિદ્યાર્થીઓ પર સિદ્ધિ પ્રેરણા કસોટીની અજમાયશ કરવી.
૧૦. શૈક્ષણિક મુદ્દા પર દેશની સમસ્યા અંગે સેમિનારનું આયોજન કરવું.
૧૧. એમ.ફીલ./પીએચ.ડી. કક્ષાએ તૈયાર કરેલ આગમન પ્રતિમાનની અજમાયશ કરી અસરકારકતા તપાસવી.
૧૨. તાલીમાર્થી અથવા કોલેજના પ્રાધ્યાપકનું વર્ગવ્યવહાર વિશ્લેષણ કરી તેની અસરકારકતા તપાસવી.
૧૩. કોઈ એક સમસ્યા રજૂ કરી તાલીમાર્થીઓ તેના પર બ્રેઈનસ્ટોર્મિંગ કરી ઉકેલ લાવવા પ્રયત્ન કરે.
૧૪. વર્ગખંડમાં અવૈધિક સ્વરૂપના સાથીજૂથ અધ્યયનની અસરકારકતા અંગે તાલીમાર્થીઓના અભિપ્રાયો મેળવવા.
૧૫. બ્લોગ પર કોઈ પણ ત્રણ તજજ્ઞ વ્યક્તિના લેખોની સટીક ચર્ચા કરવી.
૧૬. BISAG પર આવતા શૈક્ષણિક કાર્યક્રમની સટીક આલોચના કરવી.
૧૭. કોઈ પણ પાંચ શાળાના શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓએ વ્યાવસાયિક સજ્જતા પ્રાપ્ત કરવા માટે લીધેલ પગલાંની માહિતી એકત્ર પ્રાપ્ત કરવી.
૧૮. નબળા અધ્યેતાઓ પર થોર્નડાઈકના અધ્યયનના સિદ્ધાંતની અસરકારકતા તપાસવી.

ફિલ્ડ વર્ક :

૧. શ્રેણી – ૯ ના વિદ્યાર્થીઓ પર સિદ્ધિ પ્રેરણા કસોટીની (પ્રાયોગિક સ્વરૂપ) અજમાયશ કરવી.
૨. કોઈ એક શાળાના એક શિક્ષકના વર્ગવ્યવહારનું અવલોકન કરી તેનું વિશ્લેષણ કરવું.
૩. પ્રશિક્ષણાર્થીઓના ICT ના ઉપયોગ અંગેના વલણો જાણવા.
(અભિપ્રાયવલિ તૈયાર કરી – અહેવાલ તૈયાર કરવો)
૪. શિક્ષકો અધ્યાપનને એક વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારે તે અંગેના અભિપ્રાયો મેળવવા.
(અભિપ્રાય વલિ તૈયાર કરી કોઈ પણ પાંચ શાળાના શિક્ષકો પાસે અભિપ્રાય મેળવવા)
૫. કોઈ એક શાળામાં કોઈ એક વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓ સતત ગેરહાજર રહે છે – વિષય પર ક્રિયાત્મક સંશોધન તૈયાર કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો. (આવી બીજી સમસ્યા લઈ શકાય)
૬. શ્રેણી ----- ના ----- વિષયમાં આગમન પ્રતિમાનની રચના અને અજમાયશ
૭. કોઈ એક શાળાની અધ્યયન પ્રણાલીનો અભ્યાસ કરવો.
(શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી અભિપ્રાય લેવા)
૮. બ્રેઈનસ્ટોર્મિંગ અને વ્યાખ્યાન પદ્ધતિનો તુલનાત્મક અભ્યાસ

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. અધ્યાપન મનોવિજ્ઞાનમાં દિશાઓ : વિકાસ, શિક્ષણ પ્રક્રિયા અને માહિતી ટેકનોલોજી લેખક : ડૉ.નનુભાઈ એસ. દોંગા, પ્રકાશન : નિર્જીજન સાયકો સેન્ટર, રાજકોટ
૨. અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયા, લેખક : ડૉ.મોતીભાઈ પટેલ અને સભ્યો પ્રકાશક : બી.એસ. શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૩. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન, લેખક : નટુભાઈ પી. રાવલ પ્રકાશન : નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૪. અધ્યેતાની સમજ અંગેનું મનોવિજ્ઞાન, લેખક : ડૉ.નનુભાઈ એસ. દોંગા, પ્રકાશન, વારિષેષ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૫. અધ્યેતા : સ્વરૂપ અને વિકાસ લેખક : ડૉ.રવિન્દ્ર અંધારિયા પ્રકાશન : વારિષેષ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૬. અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયા : ડૉ.રવિન્દ્ર અંધારિયા પ્રકાશન : વારિષેષ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૭. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : ડૉ.ગુણવંત શાહ, પ્રકાશન : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૮. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : ડૉ.કુલીન પંડયા, પ્રકાશન : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. માતૃભાષાનું મહત્ત્વ સમજે.
૨. ધો. ૬ થી ૧૨ માં સમાવિષ્ટ ગુજરાતી ભાષાના સ્વરૂપો અને સાહિત્યથી પરિચિત થાય.
૩. માતૃભાષા શિક્ષણના કૌશલ્યો કેળવે.
૪. માતૃભાષા શિક્ષણની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુક્તિઓ જાણે.
૫. માતૃભાષા શિક્ષણની મૂલ્યાંકન પ્રવિધિઓથી પરિચિત થાય.
૬. માતૃભાષા શિક્ષણમાં સર્જનાત્મકતા કેળવે.

એકમ : ૧ માતૃભાષાનું મહત્ત્વ , આયોજન, હેતુઓ અને શિક્ષણ

- ૧.૧ માતૃભાષા : સંકલ્પના, મહત્ત્વ
- ૧.૨ માતૃભાષા શિક્ષણના સામાન્ય અને વિશિષ્ટ હેતુઓ
- ૧.૩ તાસ આયોજન અને એકમ આયોજન : સંકલ્પના, મહત્ત્વ , સોપાનો
- ૧.૪ માતૃભાષામાં ગદ્ય, પદ્ય, વ્યાકરણ શિક્ષણના હેતુઓ, મહત્ત્વ અને મર્યાદાઓ
લેખન શિક્ષણ :— નિબંધ લેખન, અરજી લેખન અને અહેવાલ લેખન

એકમ : ૨ માતૃભાષાના કૌશલ્યો, પદ્ધતિઓ, ઉપકરણો અને મૂલ્યાંકન

- ૨.૧ માતૃભાષા ભાષા કૌશલ્યોના વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ
- ૨.૨ માતૃભાષા શિક્ષણની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુક્તિઓ : વ્યાખ્યાન, આગમન – નિગમન, નાટ્યીકરણ, પ્રશ્નોત્તરીની સંકલ્પના, મહત્ત્વ અને મર્યાદા.
- ૨.૩ માતૃભાષા શિક્ષણની સામગ્રી અને ઉપકરણો :
– માતૃભાષા શિક્ષણની સામગ્રીની સંકલ્પના અને ઉપયોગિતા : પાઠ્ય પુસ્તક, શબ્દકોશ, વિશ્વકોશ.
– માતૃભાષા શિક્ષણના ઉપકરણોની સંકલ્પના અને ઉપયોગિતા : ચિત્રો, કમ્પ્યુટર, ઈન્ટરનેટ
- ૨.૪ માતૃભાષા શિક્ષણનું મૂલ્યાંકન
– ત્રિપરિમાણદર્શક સારણી
– નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્ય.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ની વ્યાકરણની બુકમાંથી દરેક વ્યાકરણના વિષયની વ્યાખ્યાત્મક નોંધ અને તેના પાંચ ઉદાહરણોની નોંધ કરે.
૨. ધોરણ ૬ થી ૧૨ માં આવતા ગદ્ય લેખકો પૈકી કોઈપણ એક લેખક વિશેના જીવન-કવન વિશે ઈન્ટરનેટ કે સંદર્ભગ્રંથોની મદદ લઈ માહિતી તૈયાર કરે. કોઈપણ એક ગદ્ય લેખકના પુસ્તકની સમીક્ષા કરે.
૩. ધોરણ ૬ થી ૧૨ માં આવતા કવિઓ પૈકી કોઈપણ એક કવિના જીવન-કવન વિશે ઈન્ટરનેટ કે સંદર્ભ ગ્રંથોની મદદ લઈ માહિતી તૈયાર કરવી.
૪. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ના ગ્રંથ કાવ્યોમાંથી કોઈપણ એક ધોરણના કાવ્યો પસંદ કરી પોતાના સૂરમાં રેકોર્ડિંગ કરેલ સી.ડી. તૈયાર કરવી.
૫. કોઈપણ એક નિબંધ, અરજી અને અહેવાલ લેખન મૌલિક રીતે તૈયાર કરવા.
૬. માતૃભાષા કૌશલ્યો પર વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ કરાવી એની નોંધ તૈયાર કરવી.
૭. ધોરણ ૬ થી ૮ ની સ્વાધ્યાય સ્વરૂપે "આટલું કરો" ની પ્રવૃત્તિ કોઈપણ એક પાઠને આધારે તૈયાર કરાવવી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. પટેલ મોતીભાઈ મ.અને અન્ય(૧૯૮૯) ગુજરાતી અધ્યાપન પરિશીલન, (બીજી આવૃત્તિ),અમદાવાદ—બી.એસ.શાહ પ્રકાશન.
૨. ગામીત ડી.એમ.(૨૦૧૩) ગુજરાતી પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ (પ્રથમ આવૃત્તિ)દિલ્હી:—એમ.એન.એસ.પબ્લિકેશન હાઉસ.
૩. પટેલ જી.વી.(૨૦૧૩) ગુજરાતી પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ (પ્રથમ આવૃત્તિ) દિલ્હી :— એમ.એન.એસ. પબ્લિકેશન હાઉસ.
૪. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ના ગુજરાત (પ્રથમ ભાષાના) પાઠપુસ્તકો અને વ્યાકરણના પુસ્તકો, ગાંધીનગર :— ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ 'વિદ્યાયન' સેક્ટર ૧૦ એ.

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 202/2 Pedagogy of a School Subject : English

Objectives

Student – Teachers will be able....

- 1 To understand the importance of ELT in the post Modern context.
- 2 To develop their language Skills in English.
- 3 To understand and utilize skill and activity based Techniques to make ELT a joyful and meaningful hence effective experience.
- 4 To develop creative designs and plans to teach English understanding the diverse needs of the learners
- 5 To understand the concepts of Functional English, ELT, Communicative Approach, T-L Design & Unit Plan, Language Skills and their components.
- 6 To develop their competencies of language skills through practicing them in English.
- 7 To develop T-L Design, Stray Lesson & Unit Plans to teach English.
- 8 The Trainees apply Functional English and Communicative Approach to teach English.
- 9 To utilize skill and activity based interactive techniques of teaching English according to Communicative Approach.
- 10 To understand and apply the evaluation techniques of ELT.

Note :

- Understanding the Units and Textbooks, Content Analysis (Function, Vocabulary, Theme, Values, Form & Pedagogic Study of the Subject English will be included in the course 5.
- T-L & Evaluation Techniques will be included in the course 7.
- Blue Print for setting a question-paper will be included in the course 9.

Unit 1 : English & Communicative Approach

1. EFL,ESL, Functional English & ELT.
  - Language Functions & their Structural Grammar Points.
2. Communicative Approach & Direct Method to teach English
  - Meaning, Principles, Activities, Materials, Evaluation, Benefits & limitations.
3. Teaching – Learning Design & Lesson Plan
  - Stage wise learning: Small Talk, Pre-Task, Main Task, Post Task, Do it At home Activity.
  - Skill based lesson plan
4. Unit Planning
  - Prose : Language Function, Vocabulary, Reading Piece, Writing (Composition)
  - Poetry : Recitation & Rhvthm, Vocabulary, Appreciation & Meaning, Composition.

Unit 2 : Language skill Development

- Comprehension & Expression Skills
- Listening : Components of listening, Activities to Develop and Evaluate listening.
- Speaking : Components of Speaking, Activities to Develop and Evaluate Speaking.
- Phonetics : Pronunciation, Intonation (With Transcription)
- Conversation, Speech (Oral Composition), and Interaction.
- Reading : Components of reading, activities to develop skimming & scanning and evaluate them
- Intensive Extensive reading, supplementary reading.
- Writing : components of writing, activities to develop and evaluate writing.
- Composition writing : Guided, Semi guided & Free writing, formal & informal writing.
- Web world to master the language skills

Practicum

1. Prepare a questionnaire to know the application/understanding of teachers regarding MODCOM approach.
2. Collect activities/stories/ poems/ games/ rhymes/exercises to teach different functions.
3. Conduct a small action research in one of the practice teaching schools.
4. Prepare a lesson plan based on ICT. (Websites)
5. Collect activities/stories/ poems/ games/ rhymes/exercises to teach language skills.
6. Collect activities for vocabulary enrichment.
7. Prepare a list of magazine used in English language teaching and review one of them.
8. Study the text book of standard 8/9 and note the positive and negative points of them.
9. Imagine yourself as a textbook writer and prepare a unit for the textbook of std 8/9.
10. Visit a Language laboratory and discuss the role of it in English language learning.
11. Prepare a question paper for the student of standard 8/9.
12. Prepare a questionnaire to know the problems of students in learning of English.
13. Prepare a wall magazine in your method class.
14. Prepare a questionnaire to know the views of teachers for the textbook of std 8/9.
15. Celebrate 'English Day' in a school and prepare a report on that.
16. Collect the name of websites useful in English language teaching.
17. Visit any 'Spoken English Class'/ 'Scope Centre' and review the course.
18. Collect Audio/ Video helpful in English Language Teaching at schools.
19. Study the syllabus of English of different boards (GUJARAT/ CBSE/ICSE).
20. Prepare worksheets to teach English at secondary level.
21. Study the evaluation system for English language teaching in schools.
22. Conduct an interview with an English teacher to know the difficulties faced by the teacher in the classroom.

Reference :

- 1 Teach English : A Training course for teachers, Adrian Doff – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1989
- 2 Methods of Teaching English, Lalitha Krishnaswamy & N Krishnaswamy, Macmillan India Limited.
- 3 Teaching of English, Y.K.Singh, APH Publishing Corporation, New Delhi, 2005
- 4 Approaches and Methods in language Teaching, By Jack C. Richards & Theodore S. Rodgers, Cambridge University Press, 2001
- 5 Teaching Foreign – Language Skills Wilga M. Rivers, The University of Chicago Press Books, USA, 1981
- 6 English language teaching; Approaches, Methods and Techniques, Geetha Nagaraj, Orient Longman Pvt.Ltd. Hyderabad, 2005
- 7 <https://aguswuryanto.files.wordpress.com/2008/09/approaches-and-methods-inlanguage-teaching.pdf>
- 8 www.britishcouncil.org
- 9 <http://www.splendid-speaking.com>

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. આર્થિક ખ્યાલોથી સ્પષ્ટ થાય તથા અમલ માટે તત્પર બને.
૨. અર્થતંત્રની વ્યક્તિના રોજિંદા જીવનમાં ઘટતી ઘટનાઓ પરની અસર સમજે.
૩. શિક્ષક તરીકે ફરજો જાણી તે વહન કરવા તત્પર બને.
૪. વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ અને સાધનોનો પરિચય કેળવી વર્ગખંડ શિક્ષણને વધુ અસરકારક બનાવે.
૫. આર્થિક પ્રવૃત્તિઓના મૂલ્યાંકનના સ્વરૂપોનો અમલ કરે.
૬. રાષ્ટ્રના વિકાસમાં પોતાનું યોગદાન આપવા સકારાત્મક બની ક્ષમતા કેળવે.
૭. વિવિધ આર્થિક સમસ્યાઓ પરત્વે વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિકોણ કેળવે.

એકમ : ૧ અર્થશાસ્ત્રનો પ્રારંભ

૧. અર્થશાસ્ત્ર
અ. અર્થ અને વ્યાખ્યા.
બ. અર્થશાસ્ત્ર વિષયના હેતુઓ.
ક. ઉચ્ચતર માધ્યમિક કક્ષાએ અર્થશાસ્ત્ર વિષયનું મહત્ત્વ   ડ. આર્થિક મૂલ્યો
૨. પાઠ આયોજન : અર્થ, મહત્ત્વ , સોપાનો, કોઈ એક મુદ્દા સંદર્ભે આદર્શ પાઠનું આયોજન.
અ. છૂટા પાઠ
બ. એકમ પાઠ
૩. અર્થશાસ્ત્રમાં અનુબંધ
અ. અર્થ, મહત્ત્વ
બ. અર્થશાસ્ત્રનો ભૂગોળ, ગણિત અને વાણિજ્ય સાથેનો અનુબંધ
૪. અર્થશાસ્ત્ર વિષયનો શિક્ષક
અ. ગુણ, ફરજો, વ્યાવસાયિક વિકાસની યોજના.
બ. શિક્ષકના કાર્ય તરીકે સંશોધન : ક્રિયાત્મક સંશોધન.

એકમ : ૨ અર્થશાસ્ત્રનું અધ્યાપન

૧. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુક્તિઓ :— અર્થ, લાભા લાભ અને અધ્યાપનમાં તેનો વિનિયોગ
અ. પદ્ધતિઓ : આગમન – નિગમન, પ્રોજેક્ટ, સ્વાધ્યાય.
બ. અર્થશાસ્ત્ર ખંડ અને મંડળ
૨. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનમાં ઉપયોગી શૈક્ષણિક સાધનો (રચના, ફાયદા, મર્યાદા, અધ્યાપનમાં વિનિયોગ)
અ. દૃશ્ય સાધનો : બુલેટિન બોર્ડ, ચાર્ટ્સ, સામયિકો
બ. દૃશ્ય—શ્રાવ્ય સાધનો : સ્માર્ટ બોર્ડ, ઈન્ટરનેટ, કમ્પ્યુટર CBL, CAL, મોબાઈલ, L.C.D. પ્રોજેક્ટર
૩. આદર્શ પ્રશ્નપત્રના લક્ષણો, બ્લૂ પ્રિન્ટની રચના અને ઉપયોગ
૪. પાઠ્યપુસ્તક : અર્થ, મહત્ત્વ , આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકના લક્ષણો.
પ્રવર્તમાન ધો. ૧૧ અને ૧૨ અર્થશાસ્ત્રના પાઠ્યપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. કમ્પ્યુટર આધારિત કાર્યક્રમની રચના અને અજમાયશ.
૨. વિદ્યાર્થીઓની આર્થિક મૂલ્યોની સભાનતાનો અભ્યાસ.
૩. અનુબંધ આધારિત શિક્ષણની અસરકારકતાની જાણકારી.
૪. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની આઈ.સી.ટી. (ICT) અંગેની સભાનતા.
૫. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની વ્યાવસાયિક કાર્યક્ષમતાનો અભ્યાસ.
૬. આર્થિક સંકલ્પનાઓ સંદર્ભે નિદાન ઉપચાર કાર્ય.
૭. કોઈ પદ્ધતિનો વિનિયોગ અને અસરકારકતાની ચકાસણી.
૮. વિવિધ આર્થિક મુદ્દાઓ સંદર્ભે સ્કેપ બુકની બનાવટ અને શિક્ષણમાં ઉપયોગ.
૯. શિક્ષક દ્વારા સંદર્ભની પ્રાપ્તિ અને ઉપયોગ.
૧૦. પાઠ આયોજનની અસરકારકતા માટે RLPI નો ઉપયોગ.
૧૧. કોઈ એક આર્થિક સમસ્યા અંગે સર્વેક્ષણ.
૧૨. કોઈ એક વિશિષ્ટ પદ્ધતિ અને કથન પદ્ધતિની તુલના.
૧૩. વિદ્યાર્થીઓને અર્થશાસ્ત્ર અધ્યનનમાં પડતી મુશ્કેલીઓ.
૧૪. કોઈ એક સંસ્થાની મુલાકાત લઈ તેનો અહેવાલ.
૧૫. કોઈ એક ઉદ્યોગપતિ, અર્થશાસ્ત્ર, શિક્ષકની મુલાકાત લઈ કોઈ સમસ્યા કે ઘટના સંદર્ભે રજૂઆત.
૧૬. વિવિધ કસોટીના સ્વરૂપની પરિણામ પર થતી અસરની ચકાસણી.
૧૭. ધોરણ ૧૧ – ૧૨ ના અર્થશાસ્ત્રના પાઠ્યપુસ્તકોનું મૂલ્યાંકન
૧૮. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની સ્વ કાર્યસાધકતા.
૧૯. બ્લ્યુપ્રિન્ટની મદદથી પ્રશ્નપત્રની રચના.
૨૦. ઈન્ટરનેટ પરથી માહિતી મેળવી આલેખાત્મક રજૂઆત કરવી.
૨૧. એકમ પાઠ આયોજન તૈયાર કરવું.
૨૨. ભારતીય અને પાર્શ્વિય અર્થશાસ્ત્રી અંગેની માહિતી એકત્ર કરવી.
૨૩. નોબલ પારિતોષિત અર્થશાસ્ત્રીઓ વિષયક માહિતી એકઠી કરવી.
૨૪. ધો. ૧૨ ના કોઈ એક વિષયાંગને લઈ અનુબંધયુક્ત શિક્ષણનું આયોજન.
૨૫. ધો. ૧૨ ના અર્થશાસ્ત્ર વિષયના બોર્ડના પ્રશ્નપત્રની બ્લ્યુપ્રિન્ટ સંદર્ભે સમીક્ષા.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. અર્થશાસ્ત્રશિક્ષણડો.રામપાલસિંહઆર.લાલુકાકાડિપો.મેરઠ (ડ.પ્ર.)વર્ષ:209
૨. અર્થશાસ્ત્રશિક્ષણગુરુસનદાસત્યાગી,શ્રીવિનોદપુસ્તકમંદિર,આગરા(ડ.પ્ર.)વર્ષ201
3. Teaching of economics N. R. Saxena. surya publication, meerut. (U.P.)
Year : 2007.
4. Teaching of Economics: A practical Approach J. C. Aggarwal Agra, (U.P.)
Year : 2007
5. Methods of Teaching Economics B. Rudramamba New Delhi 2004
૬. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનુ પરિશીલન નીરવપ્રકાશન,અમદાવાદ
૭. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનુ પરિશીલન બી.એસ.શાહપ્રકાશન,અમદાવાદ
૮. અર્થશાસ્ત્ર ધોરણ ૧૨ શ્રીહર્ષદે.ઠાકર,ગુજરાત રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક મડલ ગાંધીનગર વર્ષ૨૦૦૮
૯. અર્થશાસ્ત્ર વિષયવસ્તુ અને પદ્ધતિ, અમોલ પ્રકાશન, અમદાવાદ ૨૦૧૪

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 202/4 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. તાસ આયોજન અને એકમ આયોજનની રૂપરેખા તૈયાર કરે.
૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી શિક્ષણના વિવિધ હેતુઓ સમજે.
૩. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી શિક્ષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ સમજે.
૪. અસરકારક અધ્યાપન કરવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરે.
૫. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના અધ્યાપનમાં દૃશ્યશ્રાવ્ય સાધનોનું મહત્ત્વ સમજે.
૬. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયના અધ્યાપનના સંદર્ભે સહાયક પ્રવૃત્તિઓ અને સુવિધાઓને સમજે.
૭. અનુબંધનું મહત્ત્વ સમજે.
૮. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયના આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકના લક્ષણો જાણે.

એકમ : ૧ પાઠ આયોજન, વૈજ્ઞાનિક વલણ, પદ્ધતિઓ, અનુબંધ અને વિજ્ઞાન શિક્ષક

૧. તાસ આયોજન અને એકમ આયોજનની રૂપરેખા અને તફાવત
૨. વિદ્યાર્થીઓનું વૈજ્ઞાનિક વલણ વિકસે એ માટેની પ્રવૃત્તિઓ
૩. વિજ્ઞાન શિક્ષણની પદ્ધતિઓ
(અ) પ્રાયોગિક (બ) દાર્શનિક (ક) પ્રોજેક્ટ (ડ) જૂથ ચર્ચા
૪. અનુબંધ : અર્થ– મહત્ત્વ , વિજ્ઞાનની આંતરશાખાઓ વચ્ચેનો પારસ્પરિક અનુબંધ.
૫. આદર્શ વિજ્ઞાન શિક્ષકના લક્ષણો અને તેની વ્યાવસાયિક ક્ષમતા.

એકમ : ૨ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનની સુવિધાઓ, પ્રવૃત્તિઓ, પાઠ્યપુસ્તકો, ઉપકરણો

૧. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનની સુવિધાઓ
– માધ્યમિક કક્ષાની વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા
– વનસ્પતિ બાગ
– માછલી ઘર
– આકાશદર્શન
– ક્ષેત્ર પર્યટન
૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનને સહાયક પ્રવૃત્તિઓ
– વિજ્ઞાન મંડળ
– વિજ્ઞાન મેળો
– જિલ્લા વિજ્ઞાન કેન્દ્ર
૩. આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકના લક્ષણો તથા ધોરણ–૯(સેમ. ૧ અને ૨)ના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના પાઠ્યપુસ્તકની સમીક્ષા.
૪. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના અધ્યાપનમાં દૃશ્યશ્રાવ્ય સાધનોનું મહત્ત્વ

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્રમિક વિકાસની માહિતી એકત્ર કરવી.
૨. આદર્શ પાઠ અને એકમ આયોજન તૈયાર કરવા.
૩. વિવિધ પદ્ધતિઓ આધારિત પાઠ આયોજન તૈયાર કરવા.
૪. વિવિધ શાળાઓમાં શિક્ષણકાર્ય દરમ્યાન ઉપયોગમાં લેવાતી શિક્ષણ પદ્ધતિઓ તથા અભિગમો સંબંધી તપાસ કરવી.
૫. શાળાઓમાં શિક્ષકોનું વ્યવસાયિક કાર્યક્ષમતા વધારવાનું વલણ તપાસવું.
૬. શાળા દ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં વૈજ્ઞાનિક વલણ વિકસાવવા માટેની વ્યુહરચનાનો અભ્યાસ કરવો.
૭. શાળાઓની વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળાની સમીક્ષા કરવી.

૮. વિજ્ઞાનની વિશેષ પ્રવૃત્તિઓમાં શાળાની સક્રિયતા અને સુવિધાઓના ઉપયોગનો અભ્યાસ કરવો.
૯. વિજ્ઞાન કેન્દ્રની મુલાકાત.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સદર્ભ પુસ્તકો :

1. ચટ્ટોપાધ્ય અને વ્યાસ-Experiments in Science New Delhi, Learners Press Green park extension.
2. મહેન્દ્ર યાદવ-Basic Facts on Science New Delhi, Anmol Pub, Private Ltd.
3. રવિકુમાર-S.K. Teaching of Science, જયપુર, મગલદીપબ્લિકેશન.
4. Sen, B.R. Teaching of sci. in Secondary School, New Delhi, Common Wealth Pub.
5. Vinayak Malhotra Encyclopaedia of Modern Methods of Teaching Science New Set Recent Pub. Corporation
6. Thurber & Collette. Teaching of science.

B.Ed. First Year - Sem. 2

Course -203 /1 शालेय विषयोंका अध्यापन शास्त्र: हिन्दी

उद्देश्य : प्रशिक्षणार्थीओ का / की -----

१. श्रवण कौशल का विकास करना ।
२. अर्थग्रहण कौशल का विकास करना ।
३. लेखन अभिव्यक्ति का विकास करना ।
४. मौखिक अभिव्यक्ति का विकास करना ।
५. सृजन शक्ति का विकास करना ।
६. गद्य पद्य का रसास्वाद कर सके ।
७. पठन अभिरुचि बढे ।
८. योग्य उच्चारणो के साथ बोलना सीखे ।
९. शिष्ट भाषा में बोलना सीखे ।

इकाई : 1 हिन्दी भाषा शिक्षण

- १.१ भाषा का अर्थ, भाषा की परिभाषा, महत्त्व (सांस्कृतिक, साहित्यिक, व्यावसायिक, प्रशासकीय महत्त्व)
- १.२ हिन्दी भाषा की प्रवर्तमान स्थिति एवं सुधार के उपाय ।
- १.३ भाषा की विधियाँ प्रत्यक्ष परोक्ष, शब्द प्रतिपादित की विधियाँ
- १.४ कक्षा 8 ओर 9 के हिन्दी पाठय पुस्तक की समीक्षा एवं हिन्दी भाषा शिक्षा में उपयोगी प्रवृत्तियाँ का अभ्यास ।

इकाई 2 हिन्दी भाषा शिक्षा के कौशल और हिन्दी शिक्षा के रूप

- २.१ गद्य शिक्षा का महत्त्व, गद्य शिक्षा के विविध रूप कहानी, एकांकी निबंध लेखन ।
- २.२ पद्य शिक्षा का महत्त्व, पद्य शिक्षा की पद्धतियाँ, पद्य शिक्षा में ध्यान देने योग्य बातें ।
- ३.३ पाठ आयोजन महत्त्व : सोपान, ध्यान देने योग्य बातें ।
- ४.४ लेखन शिक्षा का महत्त्व, लेखन दोष कारण एवं उपाय । मौखिक अभिव्यक्ति का महत्त्व, उच्चारण दोष होने के कारण एवं सुधार के उपाय ।

प्रायोगिक कार्य

१. चित्रवार्ता - चित्र के आधार पर कहानी लेखन
२. कहानी के आधार पर चित्र बनाना ।
३. हिन्दी वर्तमानपत्र का पठन करके अहवाल लेखन करना
४. शब्द समृद्धि के लिए कसौटी की रचना एवं अजमायश करना ।
५. खेल के माध्यम से व्याकरण शिक्षा
६. हिन्दी लेखित अभिव्यक्ति विकास के लिए हिज्जे दोष की प्रवृत्तियाँ ।
७. किसी भी एक मुद्दे को लेकर चर्चा ।
८. गांव के विद्यालय एवं शहर के विद्यालय में हिन्दी भाषा का तुलनात्मक अभ्यास करना ।

संदर्भ साहित्य

१. हिन्दी अध्यापन परिशिलन, बी. एस. शाह प्रकाशन डो. रविन्द्र अंधारिया और अन्य
२. हिन्दी अध्यापन पद्धति - डो. शशीकान्त अभ्यंकर और अन्य ।
३. हिन्दी अध्ययन और अध्यापन डो. पुरुषोत्तम पटेल ।
४. हिन्दी साहित्य का अध्यापन - राम शुक्ल पांडेय ।

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયની સંકલ્પના સમજે.
૨. વ્યક્તિના જીવનમાં રોજિંદી ઘટતી ઘટના સામાજિક વિજ્ઞાનને શી રીતે અસર કરે છે તે સમજે.
૩. શિક્ષક તરીકેની ફરજો જાણી તેનો વ્યવહારમાં અમલ કરવા તત્પર બને.
૪. વિવિધ પદ્ધતિઓ અને સાધનોની જાણકારી કેળવી વર્ગખંડ શિક્ષણને વધુ જીવંત અને અસરકારક બનાવે.
૫. મૂલ્યાંકનના વિવિધ સ્વરૂપોનો વ્યવહારમાં વિનિયોગ કરે.
૬. રાષ્ટ્રના વિકાસમાં પોતાનું સામાજિક, આર્થિક, સાંસ્કૃતિક, ભૌગોલિક પરિસ્થિતિ સંદર્ભે યથાશક્તિ પ્રદાન કરે તેમજ સકારાત્મક બની ક્ષમતા કેળવે.

એકમ : ૧ સામાજિક વિજ્ઞાનનો અર્થ, વ્યાપ અને પાઠ આયોજન

- ૧.૧ સામાજિક વિજ્ઞાન : સંકલ્પના અને મહત્ત્વ
- ૧.૨ સામાજિક વિજ્ઞાનના હેતુઓ : સામાન્ય અને વિશિષ્ટ
- ૧.૩ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં અનુબંધ : અર્થ અને મહત્ત્વ
– સામાજિક વિજ્ઞાનનો મનોવિજ્ઞાન તથા વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી સાથેનો અનુબંધ
- ૧.૪ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં પાઠ આયોજન અને એકમ પાઠ આયોજન : અર્થ અને સ્વરૂપ
– લાભ અને મર્યાદાઓ
– આદર્શ પ્રશ્નપત્રના લક્ષણો અને નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્ય

એકમ : ૨ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ, પ્રયુક્તિઓ, શૈક્ષણિક ઉપકરણો તથા પાઠ્યપુસ્તકોનું મૂલ્યાંકન.

- ૨.૧ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ : અર્થ, સંકલ્પના, લાભ લાભ અને વર્ગખંડમાં વિનિયોગ
– પ્રોજેક્ટ, નિરીક્ષિત અભ્યાસ
– પ્રયુક્તિઓ : મુલાકાત, રોલ પ્લે અને પ્રવાસ
- ૨.૨ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં ઉપકરણો : સંકલ્પના, લાભ લાભ અને વિનિયોગ
– નકશા, ચાર્ટ, ચિત્રો, પૃથ્વીનો ગોળો, વર્તમાનપત્રો, સામયિકો, બુલેટિન બોર્ડ, કમ્પ્યુટર, ઈન્ટરનેટ, સ્માર્ટ બોર્ડ
- ૨.૩ સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના આદર્શ શિક્ષકના ગુણો અને વ્યાવસાયિક ક્ષમતા વધારવા માટેના સૂચનો
- ૨.૪ વર્તમાન ધોરણ ૮,૯ ના સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના પાઠ્યપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન
– સામાજિક વિજ્ઞાનખંડ : સંકલ્પના, મહત્ત્વ
– સામાજિક વિજ્ઞાન મંડળ : રચના, આયોજન, પ્રવૃત્તિઓ

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. સમાજશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનનો અભ્યાસ હાથ ધરે.
૨. ઐતિહાસિક સ્થળોની મુલાકાત, અભ્યાસ અને અહેવાલ લેખન.
૩. ઔદ્યોગિક અને ભૌગોલિક સ્થળોની મુલાકાત : ડેરી, બેંક, સહકારી મંડળીઓ, હોસ્પિટલ અને સંગ્રહાલય.
૪. વિવિધ ધર્મના ધાર્મિક સ્થળો, પ્રતિકોની સમજ મેળવે અને મુલાકાત લઈ અહેવાલ લેખન કરે.
૫. કૃષિ વિષયક – કૃષિ, જમીન, ખેડૂત–મુલાકાત અભ્યાસ અને અહેવાલ લેખન.
૬. પ્રદર્શન યોજવું : વિવિધ ધર્મો, જાતિ, પહેરવેશ, સંસ્કૃતિ, ભાષા, રહેણીકરણી (લોકજીવન) વગેરે.
૭. પ્રવર્તમાન સમાજમાં રહેલ અંધશ્રદ્ધા દૂર કરવા – જાગૃતિ.
૮. નાટ્યીકરણ, વેશભૂષા, ગીત, અભિનય ગીતો, દેશ ભક્તિના ગીતો રજૂ કરે.
૯. નિદાનાત્મક – ઉપચારાત્મક કાર્યો કરે.

૧૦. ધો.૮ અને ધો.૯ માં આવતા પ્રકરણો સંદર્ભે નાટક ભજવે.
૧૧. પ્રદર્શન યોજવા : ગાંધી જંયતિ, ગાંધી નિર્વાણ અથવા કોઈ અન્ય દેશનેતાની જન્મજંયતિ – પુણ્યતિથિ નિમિત્તે ધર્મ, જાતિ પહેરવેશ, સંસ્કૃતિ પ્રદર્શિત કરવા.
૧૨. અભિનયગીતો, દેશભક્તિ ગીતો વગેરે રજૂ કરે.
૧૩. સામાજિક – ધાર્મિક કુરિવાજો જાણી તે અંગે જાગૃતતા આવે તેના નાટકો ભજવે – આલ્બમ તૈયાર કરાવવા.
૧૪. વર્ણનાત્મક પ્રવાસ પદ્ધતિ – પ્રયુક્તિ દ્વારા શિક્ષણ મેળવે.
૧૫. બુલેટિન બોર્ડ પર રજૂ થયેલ કૃતિને ચોકકસ વિષયને કેન્દ્રમાં રાખી ચર્ચા ગોષ્ઠિ યોજે.
૧૬. નકશા, ચાર્ટ, ચિત્રો, પૃથ્વીનો ગોળો વગેરે પર જૂથચર્ચા યોજે.
૧૭. બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ કાર્યક્રમ યોજી શકાય—પદ્ધતિ અથવા આદર્શ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકના લક્ષણો – સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકની વ્યાવસાયિક કાર્યક્ષમતા વધારવાના સૂચનો.

ફિલ્ડ— વર્ક

સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના ફિલ્ડ વર્કના વિષયોની યાદી.

૧. સમાજશાસ્ત્રી, ઇતિહાસકાર, ખગોળશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનનો અભ્યાસ હાથ ધરે – વક્તવ્ય યોજે.
૨. ઐતિહાસિક સ્થળોની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે.
૩. સામાજિક સંસ્થાઓની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે.
૪. કૃષિક્ષેત્રે – ખેડુતની મુલાકાત અથવા કૃષિ કેન્દ્રોની મુલાકાત કરી અહેવાલ તૈયાર કરે
૫. ઔદ્યોગિક એકમોની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે દા.ત. ડેરી, સંગ્રહાલય, સહકારી મંડળી વગેરે.
૬. સમાજની ચોકકસ જાતિઓ જેવી કે ગામિત, ચૌધરી, ભીલ વગેરેની મુલાકાત લઈ તેમની રહેણીકરણી, સંસ્કૃતિ અંગે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૭. વિવિધ મેળાઓ કે ઉત્સવો અંગે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૮. ચોકકસ વિસ્તારની મુલાકાત લઈ ત્યાંના લોકોની જીવનશૈલી વિશે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૯. શાળા કક્ષાએ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકને નડતી સમસ્યાઓનો અભ્યાસ કરે.
૧૦. શાળા કક્ષાએ સામાજિક વિજ્ઞાન ખંડ અને સામાજિક વિજ્ઞાન મંડળની પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરે.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. સામાજિક વિજ્ઞાનનું અધ્યાપનશાસ્ત્ર : લેખક : મોતીભાઈ પટેલ, બી.એસ.શાહ પ્રકાશન : અમદાવાદ.
૨. સામાજિક વિજ્ઞાનનું અધ્યાપન : નીરવ પ્રકાશન : અમદાવાદ.
૩. સામાજિક વિજ્ઞાનનું આદર્શ અધ્યાપન : અમોલ – વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ
૪. સામાજિક વિજ્ઞાન વિષય પદ્ધતિ : અક્ષર પબ્લિકેશન : અમદાવાદ
૫. Effective Methods of Teaching Social studies Dr.S.Paul (2003) ABC Publishers Jaipur.
૬. Teaching Social studies. Avdhesh S. JHa APH Publishing Corporation Darya Ganj; New Delhi - 110002
૭. Teaching Social studies (Second Edition) Suman Pandey – Agrawal publication : Ahmedabad.

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

1. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના ખ્યાલો, સિદ્ધાંતો અને નિયમોથી પરિચિત થાય.
2. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના પાયાના અને તકનિકી ખ્યાલો અંગે સમજ કેળવે.
3. નામાનાં મૂળતત્ત્વો અંગેના જરૂરી કૌશલ્યો એવી રીતે વિકસાવે કે જેથી એનો વ્યવહારમાં ઉપયોગ કરતા થાય.
4. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના નવા પ્રવાહો અને ધોરણો અંગે જાગૃત થાય.

એકમ : ૧ નામા સંબંધી

- ૧.૧ અર્થ, લક્ષણો, ઈતિહાસ, વિવિધ સામાજિક વર્ગોમાંથી આવતા વિદ્યાર્થીઓની નામા અંગે કેળવાતી સમજ, ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક કક્ષાએ નામા શિક્ષણના ધ્યેયો
- ૧.૨ અનુબંધ : અર્થ, મહત્ત્વ, નામાનો આંતરિક અનુબંધ, નામાનો અન્ય વિષયો સાથેનો અનુબંધ :
(૧) અર્થશાસ્ત્ર (૨) ઘંઘાકીય સંચાલન
- ૧.૩ નામાશિક્ષણમાં પાઠ આયોજન અને એકમ આયોજન : વ્યાખ્યા, મહત્ત્વ, દરેક આયોજનના સોપાન.
- ૧.૪ નામાશિક્ષણ સંદર્ભે નીચેની પદ્ધતિઓ : વ્યાખ્યા, લાભો, મર્યાદા અને વર્ગખંડમાં વિનિયોગ
– આગમન – નિગમન પદ્ધતિ
– નિરીક્ષિત અભ્યાસ પદ્ધતિ
– પૃથકકરણ – સંયોગીકરણ પદ્ધતિ
- ૧.૫ ઉપકરણો : વ્યાખ્યા, મહત્ત્વ અને વિનિયોગ
– ચાર્ટસ – સંગ્રહપોથી – સ્માર્ટબોર્ડ – કમ્પ્યુટર

એકમ : ૨ નામાશિક્ષણમાં મૂલ્યાંકન

- ૨.૧ નામાનો આદર્શ શિક્ષક (જરૂરી ગુણો અને વ્યાવસાયિક ક્ષમતા)
- ૨.૨ નામાનાં મૂળતત્ત્વોના પાઠ્યપુસ્તકનું મહત્ત્વ, ધો. ૧ ૧ ના પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન
- ૨.૩ મૂલ્યાંકન : લેખિત, મૈખિક અને પ્રાયોગિક મૂલ્યાંકન
– નામાનું આદર્શ પ્રશ્નપત્ર (ત્રિ-પરિમાણદર્શક કોઠો) લક્ષણો
– નામાશિક્ષણ સુધારણા પ્રયુક્તિ : પુનરાવર્તન, નિદાન – ઉપચાર કાર્ય
- ૨.૪ નામાશિક્ષણમાં ચોકકસ પ્રયુક્તિઓની અજમાયશ અને મૂલ્યાંકન
– પ્રદર્શન – સર્વેક્ષણ – કેસસ્ટડી
- ૨.૫ સંદર્ભો : સંદર્ભ પુસ્તકો, વર્તમાનપત્રો, ઈ-જર્નલ

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. એકાકી વેપાર અને ભાગીદારી પેઢીના હિસાબોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે.
૨. એકાકી વેપાર અને કોઈ એક હોસ્પિટલ કે કલબના હિસાબોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે.
૩. ધો. ૧ ૧ અને ૧ ૨ ના કોઈ પણ બે એકમ પર ૨૫ ગુણનું પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરવું.
૪. ધો. ૧ ૨ નું બોર્ડનું પ્રશ્નપત્રનું બ્લુપ્રિન્ટ આધારિત પૃથકકરણ કરવું.
૫. કોઈ એક પેઢીના/એકમના ત્રણ વર્ષના ખરીદ-વેચાણ નફાની આલેખાત્મક રજૂઆત કરે.
૬. વર્તમાનપત્રો, સામાયિકોમાં વિષયવસ્તુને અનુરૂપ આવેલ લેખો પરથી સંગ્રહપોથી તૈયાર કરી વર્ગખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરવો.
૭. કોઈ એક કંપની/મંડળીના વાર્ષિક હિસાબો તપાસી એના નફાનો અભ્યાસ કરવો.
૮. તાલીમાર્થીઓ ટેલી સોફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરી વાઉચર બનાવતા શીખે.

૯. કોઈ એક કંપનીના મૂડીમાળખાનું પૃથકકરણ કરવું.
૧૦. વર્તમાનપત્રમાં આવતી ફાઈનાન્સ સ્કીમનો સટીક અભ્યાસ કરે.
૧૧. કોઈ એક કેસનો અભ્યાસ કરી તેમાં છૂપાયેલ સમસ્યા શોધી તેના વિવિધ ઉકેલો દલીલ સહિત જણાવે.
૧૨. કોઈ પણ એક ભાગીદારી પેઢીની મુલાકાત લઈ તેના ભાગીદારી કરારનો અભ્યાસ કરવો.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. ધો. ૧૧ અથવા ધો. ૧૨ ના નામાના વિષયમાં નબળા વિદ્યાર્થીઓ માટે નિદાન ઉપચાર કાર્ય કરે (પ્રાયોગિક)
૨. તમારી કોલેજની આજુબાજુ આવેલ શાળાની મુલાકાત લઈ નામાના શિક્ષકોએ પોતાની વ્યાવસાયિક સજ્જતા વધારવા છેલ્લા ત્રણ વર્ષ દરમ્યાન કરેલ પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ (મુલાકાત)
૩. તમારી કોલેજની આજુબાજુ આવેલ શાળાની મુલાકાત લઈ નામા શિક્ષણ સંદર્ભે કઈ કઈ સુવિધાઓ પ્રાપ્ય છે તેનો અભ્યાસ (મુલાકાત, પ્રશ્નાવલિ)
૪. શાળામાં નામાના વિષયને રસપ્રદ બનાવવા માટે થતી પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ (મુલાકાત—અવલોકન)
૫. ધો. ૧૧ નામાનાં મૂળતત્ત્વના પ્રશ્નપત્રનો બ્લુપ્રિન્ટ પ્રમાણે અભ્યાસ કરવો. (મુલાકાત—અવલોકન લેખન)
૬. ધો. ૧૧ વર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકનો સમીક્ષાત્મક અભ્યાસ (સર્વેક્ષણ અભિપ્રાયોવલિ તૈયાર કરી. દસથી પંદર શાળા શિક્ષકોના અભિપ્રાય મેળવવા.)
૭. છેલ્લાં પાંચ વર્ષનો નામા વિષયના પરિણામનો અભ્યાસ (અહેવાલ રજૂઆત)
૮. શાળાના ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ કે જેણે પોતાની આગવી પ્રતિભા ઊભી કરી હોય તેની માહિતી મેળવી તેવા વિદ્યાર્થીઓની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરી રજૂઆત કરવી. (સર્વેક્ષણ)
૯. શાળામાં નામા શિક્ષણ સંદર્ભે થતી પુનરાવર્તનીય પ્રવૃત્તિના સ્વરૂપનો અભ્યાસ (મુલાકાત)

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Chaudhari Bhachandra R: Namana Moltattavonun Adhyapan, Dhaval Prakashan, Ahmedabad. 380013
2. Kapadia Ashvini M: Namana Moltattavonun Adhyapan, Semester.1 Amol Prakashan. varishan Prakashan (2011), Ahmedabad.
3. Kapadia Ashvini M: Namana Moltattavonun Adhyapan, Semester.2 Amol Prakashan. varishan prakashan (2012), Ahmedabad.
4. Patel Bhagavanbhai S: Namana Moltaattaavonun parishilan. (1999-2000). B.S.Shah prakashan, Ahmedabad.

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. ગણિત અધ્યાપનનું કૌશલ્ય પ્રાપ્ત કરે.
૨. ગણિત શિક્ષણના મૂલ્યોની સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૩. ગણિત શિક્ષણના હેતુઓ સમજે.
૪. ગણિત શિક્ષણના અભિગમો, પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓની સમજ કેળવે.
૫. પાઠ આયોજન સમજે.
૬. ગણિત શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક ઉપકરણો સમજે, રચના કરે અને અજમાયશ કરે.
૭. ગણિતમાં અનુબંધ સમજે.
૮. રાજ્ય અને રાષ્ટ્રીય કક્ષાની ગણિતની પ્રવૃત્તિમાં સહભાગી બને.
૯. ગણિતના પાઠ્યપુસ્તકને સમજે અને તેના અસરકારક મૂલ્યાંકનનું કૌશલ્ય પ્રાપ્ત કરે.
૧૦. ગણિતની પ્રવૃત્તિઓ, મંડળો વિશે જ્ઞાન મેળવે.
૧૧. પ્રાયોગિક કાર્ય અને પ્રવૃત્તિ દ્વારા પ્રતિભાવંત શિક્ષક બને.
૧૨. ગણિત પ્રયોગશાળાનો ઉપયોગ સમજે.

એકમ : ૧ ગણિત શિક્ષણ : ગણિતની સંકલ્પના, હેતુઓ, મૂલ્યો, પાઠ આયોજન, પદ્ધતિઓ અને અભિગમો, ગણિત પ્રયોગશાળા.

- ૧.૧ ગણિતનો અર્થ અને સંકલ્પના, ગણિત શિક્ષણના હેતુઓ
- ૧.૨ ગણિત શિક્ષણના ઉપયોગિતા મૂલ્ય, માનસનિયામક મૂલ્ય અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્ય ; પાઠ આયોજન : અર્થ, પ્રકારો અને તફાવત.
- ૧.૩ આગમન – નિગમન અભિગમ, સંશ્લેષણ– વિશ્લેષણ પદ્ધતિ અને પ્રાયોગિક પદ્ધતિ.
- ૧.૪ ગણિત પ્રયોગશાળાનું મહત્ત્વ અને પ્રવૃત્તિઓ.

એકમ : ૨ પાઠ્યપુસ્તક સમીક્ષા, પ્રશ્નપત્ર, ગણિત શિક્ષક, શૈક્ષણિક ઉપકરણ, ગણિતમંડળ, અનુબંધ.

- ૨.૧ ગણિત પાઠ્યપુસ્તક : આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકના લક્ષણો અને પ્રવર્તમાન ધો.—૯ અને ધો. ૧૦ ના ગણિતના વર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકની સમીક્ષા
- ૨.૨ આદર્શ પ્રશ્નપત્રની રચના : સોપાનો અને અગત્ય
- ૨.૩ આદર્શ ગણિત શિક્ષકના લક્ષણો ; ગણિત શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક ઉપકરણોની રચના અને વિનિયોગ
- ૨.૪ ગણિત મંડળ : રચના, હેતુઓ, પ્રવૃત્તિઓ; અનુબંધ : અર્થ અને ગણિતની શાખાઓ વચ્ચેનો પારસ્પરિક અનુબંધ.

પ્રાયોગિક કાર્ય અને ફિલ્ડ વર્ક

૧. પસંદિત એકમ માટે એકમ તાસ આયોજન બનાવો.
૨. એક જ એકમ માટે બે વિવિધ પદ્ધતિઓના ઉપયોગ દ્વારા પાઠ આયોજન રચો.
૩. આગમન–નિગમન અભિગમ, સંશ્લેષણ પદ્ધતિ, પ્રાયોગિક પદ્ધતિના ઉપયોગ દ્વારા પાઠ આયોજન બનાવો.
૪. પસંદિત એકમ માટે અધ્યાપન કે અધ્યયન માટેના ઉપકરણ બનાવી તેની અજમાયશ કરો.
૫. PPT બનાવી તેનો શૈક્ષણિક પ્રક્રિયામાં વિનિયોગ કરો.
૬. ગણિત સંબંધી વિડિયો તથા PPT ઈન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરી તેનો શૈક્ષણિક પ્રક્રિયામાં વિનિયોગ કરો.
૭. વર્ગબંધ શિક્ષણમાં ગણિત પ્રયોગશાળાની વ્યૂહરચના વાપરો.
૮. પસંદિત એકમ માટે ગણિત પ્રયોગશાળા દ્વારા અધ્યાપન માટે પાઠ આયોજન બનાવો.
૯. પસંદિત એકમ માટે ICT ના ઉપયોગ ધરાવતો પાઠ રચો.

૧૦. વિશ્વના મહાન ગણિતશાસ્ત્રીઓનો પરિચય મેળવી, શાળાના વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ બહુમાધ્યમ સંપુટની મદદથી તેઓનો પરિચય આપો.
૧૧. ગણિત શિક્ષણ સંદર્ભે કેટલાક ગણિત શિક્ષકોના અભિપ્રાયો ભેગા કરો.
૧૨. ચોકકસ એકમ અને માર્ક માટે ત્રિ-પરિમાણ દર્શક સારણી તેના આધારિત પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરો.
૧૩. દૈનિક જીવનમાં ગણિતશાસ્ત્રની ભૂમિકા પર PPT બનાવી તેની તેની અજમાયશ કરો. (જેમ કે ઘર, પ્રકૃતિ, વ્યવસાય, રમત, સૌંદર્ય, ફરસદના સમય,.....)
૧૪. વૈદિક ગણિતની કરામતોનો સંગ્રહ કરો.
૧૫. વર્ગખંડમાં વૈદિક ગણિતની અજમાયશ કરો.
૧૬. ગણિત કોયડા સ્પર્ધાનું આયોજન કરવું.
૧૭. ગણિત મંડળનો પરિચય અને પ્રવૃત્તિઓ જાણી તેના પર અહેવાલ બનાવો, જેમકે ગુજરાત ગણિત મંડળ, ઓલ ઈન્ડિયા રામાનુજન મેથ્સ ક્લબ, VASCSC
૧૮. ગણિતના સામાયિકો (જેવા કે સુગણિતમ્, ગણિત ઉત્કર્ષ, મજાનું ગણિત)નો પરિચય કેળવી તેમાંથી કેટલાંક લેખોનો સંગ્રહ કરો.
૧૯. ગણિત દિવસની ઉજવણી કરો.
૨૦. ગણિત પ્રયોગશાળાની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.
૨૧. ગણિત મંડળની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.
૨૨. બે કે ત્રણ શાળાના ગણિતના શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓના વિદ્યાર્થીઓમાં ગણિત શિક્ષણ અંતર્ગત ગણિતના ભય અંગેના કારણોની નોંધ કરો.
૨૩. બે કે ત્રણ શાળાના ગણિત શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓના વિદ્યાર્થીઓમાં ગણિતની હકારાત્મક છાપ ઉપસાવવા માટે તેઓ દ્વારા થતા પ્રયત્નોની નોંધ કરો.
૨૪. વર્તમાન પત્રોમાંથી ગણિત વિષયક સમાચારોનો સંગ્રહ કરો.
૨૫. ગણિતનો અનુબંધ વિષયક બહુમાધ્યમ સંપુટની રચના કરો.
૨૬. ગણિત શિક્ષણને સક્ષમ બનાવવા શાળામાં જઈ ગણિત સંદર્ભે વિવિધ સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરો.
૨૭. વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ જેવી કે TAT, TET, H-TAT માટે ગણિતિક તર્ક-દલીલ સંબંધી પ્રશ્નોનો સંપુટ તૈયાર કરો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Adenegan, K.E. (2001). Issues and Problems in the National Mathematics Curriculum of the Senior Secondary Schools Level. Pp.4-5. Unpublished Paper.
2. Andnegan, K.E. (2007). Teaching Methodologies: Issues, Challenges and implications on the Teaching and Learning of Mathematics in Primary School, Nigerian Journal o Research in Primary Education (NJORPED), ondo. Vol.1 NO.1 Pp 29-35
3. Castells, M. (2007): The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture (vol. I, II & III) john wiley & sons.
4. NCERT, New Delhi: A test of Mathematics,Prakash Brothers, Ludhiana
5. Bhatnagar, A.B.: New Dimensions in the teaching of Mathematics, Modern Publishers, Meerut.
6. Website: www/ http/ncte.nic.in
7. Thakur Rajesh, THE Essentials of VEDIC Mathematics Rupa Publications, New Delhi, 2013
8. ડૉ.આઈ.એચ.ડૉક્ટર, ગણિત અધ્યાપન પદ્ધતિ, અનડા પ્રકાશન,અમદાવાદ.

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. ભારતીય સંસ્કૃતિથી પરિચિત થાય.
૨. સંસ્કૃત ભાષાના સ્વરૂપનો ખ્યાલ મેળવે.
૩. સંસ્કૃત સાહિત્યનો આસ્વાદ માણે.
૪. સંસ્કૃત ભાષાના આદર્શ કૌશલ્યો વિકસે.
૫. વિદ્યાર્થીઓની સર્જનાત્મક શક્તિ ખીલે.
૬. સંસ્કૃતના શબ્દભંડોળમાં વૃદ્ધિ થાય.
૭. પ્રવૃત્તિલક્ષી શિક્ષણનો પરિચય કેળવે.
૮. વિદ્યાર્થીઓનું શ્રવણ, કથન, લેખન અને વાંચન કૌશલ્ય વિકસે.

એકમ : ૧ સંસ્કૃત પ્રારંભ

- ૧.૧ સંસ્કૃત ભાષા : સ્વરૂપ, મહત્ત્વ, (સાંસ્કૃતિક, રાષ્ટ્રીય એકતાની દ્રષ્ટિએ, વ્યાવહારિક)
- ૧.૨ સંસ્કૃત ભાષા શિક્ષણના સિદ્ધાંતો
- ૧.૩ સંસ્કૃત અધ્યાપન પદ્ધતિઓ (આગમન-નિગમન, ખંડાન્વય- દંડાન્વય, નાટયીકરણ, પ્રત્યક્ષ)
- ૧.૪ સંસ્કૃત સાહિત્ય, સંસ્કૃત ભાષા શિક્ષણના હેતુઓ

એકમ : ૨ સંસ્કૃત અધ્યાપન.

- ૨.૧ સંસ્કૃત શિક્ષક, સંસ્કૃતનું પાઠ્યપુસ્તક (ધોરણ ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકની સમીક્ષા)
- ૨.૨ સંસ્કૃત પાઠ આયોજન (અભિપ્રેરણા, વિષયવસ્તુ, મૂલ્યાંકન)
- ૨.૩ સંસ્કૃત સાહિત્યકારો (કાલિદાસ, ભાસ, ભવભૂતિ)
- ૨.૪ સંસ્કૃત શિક્ષણમાં મહત્ત્વ (શ્રુતલેખન, અનુલેખન, વાંચન, સુભાષિત અને વિવિધ શૈક્ષણિક ઉપકરણો)

પ્રાયોગિક કાર્ય અને ફિલ્ડ વર્ક માટેના સંભવિત એકમો

૧. શાળાકક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષણમાં શિક્ષકો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓનું સ્વરૂપ સમજી તેની યાદી તૈયાર કરવી.
૨. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓને નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૩. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં શિક્ષકોને નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૪. ધો.-૮ અને ૯ ના ગદ્યપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું.
૫. ધો.-૮ અને ૯ ના પદ્યપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું
૬. ધો.-૮ અને ૯ ના વ્યાકરણપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું
૭. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી સંસ્કૃત ભાષાશિક્ષણના હેતુઓ જાણી યાદી તૈયાર કરવી.
૮. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી સંસ્કૃત શિક્ષકની વિદ્યાકીય અને વ્યાવસાયિક સજ્જતા અંગે મંતવ્યો મેળવવા.
૯. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી ધોરણ - ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકની ખૂબીઓ અને મર્યાદાઓ જાણવી.
૧૦. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી ધો. ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકની મર્યાદાઓ દૂર કરવાના સૂચનો જાણવા.
૧૧. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં ઉપયોગમાં લેવાતા શૈક્ષણિક ઉપકરણોની સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી યાદી મેળવવી.
૧૨. રોજીંદા વપરાશમાં આવતી યીજવસ્તુઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃત ભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૩. વિવિધ પ્રાણીઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૪. વિવિધ પક્ષીઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૫. વિવિધ સંસ્કૃત ક્રિયાપદો સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.

૧૬. પુલ્લિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૭. સ્ત્રીલિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૮. નપુંસકલિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૯. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષકોને વ્યાકરણ શિક્ષણમાં નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૨૦. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષયનું સ્થાન અને મહત્ત્વ વિશે સંસ્કૃત શિક્ષકો પાસેથી અભિપ્રાયો મેળવવા.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. સંસ્કૃત અધ્યાપન પરિશીલન ડૉ.શશીકાન્ત અભ્યંકર, બી.એસ.શાહ પ્રકાશન : અમદાવાદ
૨. Problems of Sanskrit Teaching – G.S. Uparikar.
૩. વ્યાકરણ શિક્ષણ વિધેય : ડૉ.દેવનાથ – ભારતીય વિદ્યાસંસ્થાન : વારણસી.
૪. સંસ્કૃતશિક્ષણમ્ – ડૉ.ફતેહસિંહ – ભારતમુદ્રા પ્રકાશન : કરેલા ત્રિપુર
૫. સંસ્કૃત પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ – ડૉ.વિનય એન. પટેલ
૬. સંસ્કૃત વ્યાકરણ અને લેખન – પ્રો.શિંદે

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 203/6 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : સમાજશાસ્ત્ર

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. ઉચ્ચતર માધ્યમિક સ્તર પર સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણની જરૂરિયાત સમજે.
૨. શૈક્ષણિક સમાજશાસ્ત્ર વિશે જ્ઞાન મેળવે.
૩. સમાજશાસ્ત્રના વિકાસમાં સમાજશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનથી પરિચિત થાય.
૪. સમાજશાસ્ત્રનો અન્ય વિજ્ઞાન સાથેના સંબંધની જાણકારી મેળવે.
૫. સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણમાં આયોજન માટેની ક્ષમતા કેળવે.
૬. પાઠ આયોજન અને અકેમ આયોજન તથા સામુદાયિક સંશોધનમાં ઉપયોગની જાણકારી મેળવે.
૭. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણ દ્વારા સામાજિક વાસ્તવિકતા અંગે જ્ઞાન મેળવવા વિવિધ ક્ષમતાઓ કેળવે.
૮. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ/પ્રયુક્તિઓના વર્ગખંડમાં વિનિયોગ કરવાના કૌશલ્યનો વિકાસ કરે.
૯. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણને રસપ્રદ અને અસરકારક બનાવતા વિવિધ શૈક્ષણિક સાધનોનો ઉપયોગ કરે.
૧૦. સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણ અને તેના શિક્ષક વિશે જ્ઞાન મેળવે.

એકમ : ૧ ઉચ્ચતર માધ્યમિક કક્ષા અને સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણ

- ૧.૧ સમાજશાસ્ત્રની વ્યાખ્યા, અર્થ, અધ્યાપન હેતુઓ, સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણનું મહત્ત્વ
- ૧.૨ સમાજશાસ્ત્રના વિકાસમાં સમાજશાસ્ત્રીઓનું પ્રદાન
૧) હર્બર્ટ સ્પેન્સર ૨) ઈમાઈલ દુર્કિમ ૩) મેક્સ વેબર ૪) રોબર્ટ મર્ટન ૫) આઈ.પી.દેસાઈ
- ૧.૩ સમાજશાસ્ત્રનો અન્ય વિજ્ઞાનો સાથેનો અનુબંધ
સમાજશાસ્ત્રનો મનોવિજ્ઞાન, અર્થશાસ્ત્ર, સામાજિક વિજ્ઞાન, અને ઇતિહાસ સાથેનો સંબંધ
- ૧.૪ સામાજિક વિજ્ઞાન તરીકે સમાજશાસ્ત્રનો પરિચય અને મર્યાદાઓ

એકમ : ૨ સમાજશાસ્ત્રમાં પાઠ આયોજન, દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો ઉપયોગો અને આદર્શ શિક્ષક

- ૨.૧ સમાજશાસ્ત્રીઓનું વિશ્લેષણ : પાઠ આયોજન
(માઈક્રોપાઠ, તાસ આયોજન અને એકમપાઠ આયોજન)
- ૨.૨ સમાજશાસ્ત્રમાં સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રયુક્તિઓ
પદ્ધતિઓ : (સર્વેક્ષણ, નિદર્શન, વ્યક્તિઅભ્યાસ, તુલનાત્મક અભ્યાસ)
પ્રયુક્તિઓ : (પ્રશ્નાવલિ, મુલાકાત, વ્યાખ્યાન, પ્રવાસ, ક્ષેત્ર મુલાકાત)
- ૨.૩ સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણમાં દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો
– ચાર્ટ, કમ્પ્યુટર, સામાયિકો, ટી.વી., સ્લાઈડ, રેડિયો, ટેપરેકોર્ડર, V.C.R. DVDS વર્તમાનપત્રો વગેરેનો શૈક્ષણિક ઉપયોગના સંદર્ભે
– વર્તમાન ભારતીય સમાજમાં શિક્ષકના લક્ષણો
- ૨.૪ સમાજશાસ્ત્રમાં પ્રશ્નપત્રની રચના માટે બ્લુ-પ્રિન્ટ આધારિત ત્રિપરિમાણ દર્શક કોષ્ટકની રચના

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. જુદી જુદી સામાજિક સમસ્યા સંદર્ભે પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રાયોગિક કાર્ય કરવું
૨. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક સમસ્યા કે મુદ્દાના સંદર્ભમાં જૂથ ચર્ચા કરો
એઈડ્સ, ભૂણહત્યા, કુપોષણ વગેરે.
૩. પ્રાથમિક અને ઉચ્ચ પ્રાથમિક શિક્ષણનો અભ્યાસ.
૪. પ્રવર્તમાન સામાજિક સમસ્યા અને રાજકીય સમસ્યાનો અભ્યાસ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

૧. સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૨. શિક્ષણ સમાજશાસ્ત્ર – શાહ બી.વી. યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ : અમદાવાદ
૩. સમાજશાસ્ત્રીય સિદ્ધાંતો – ડૉ.વાય.એ.પરમાર
૪. સમાજશાસ્ત્ર પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ ભાગ-૧ – પ્રા.આર.જી.ગામિત, ઉર્મિલ માનસ પ્રકાશન
૫. સમાજશાસ્ત્ર પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ ભાગ-૨ – પ્રા.આર.જી.ગામિત
૬. સામાન્ય સામાજશાસ્ત્ર – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૭. સમાજશાસ્ત્રીય વિચારધારાના આધારો – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૮. સમાજશાસ્ત્રનો પરિચય – ડૉ.એન.એચ.વાઘેલા
૯. ભારતીય સમાજમાં શિક્ષક અને શિક્ષણ – ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ : ગાંધીનગર
૧૦. નવોદિત ભારતીય સમાજમાં શિક્ષક અને શિક્ષણ – એમ.વી.રાવલ
૧૧. ભારતમાં માધ્યમિક શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો અને શૈક્ષણિક મૂલ્યાંકન
૧૨. સમાજશાસ્ત્રીય વિચારકો – યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ : અમદાવાદ
૧૩. સમાજશાસ્ત્ર કી સહભાગિતા પુસ્તક – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. ભારતમાં અને વિદેશમાં કૃષિવિદ્યાની અગત્યતા સમજે.
૨. જીવનમાં કૃષિ અને કૃષિકારની અગત્યતા સમજે.
૩. ધરતી સાથે જીવંત સંપર્ક સાધે અને પ્રકૃતિની સુંદરતા માણી શકે.
૪. ધો. ૬ થી ૧૦ ના પાઠ્યપુસ્તકો સમજે.
૫. કૃષિવિદ્યા વિષય શિક્ષણનું આયોજન કરતા શીખે.
૬. કૃષિ વિજ્ઞાનની મૂલ્યાંકન પદ્ધતિઓ જાણે અને તેનો અસરકારક ઉપયોગ કરે.

એકમ : ૧ કૃષિવિદ્યા

- ૧.૧ કૃષિવિદ્યા : સંકલ્પના, ધ્યેયો, હેતુઓ અને મહત્ત્વ
- ૧.૨ કૃષિ શિક્ષણની પદ્ધતિઓ : નિદર્શન પદ્ધતિ, પ્રયોગ પદ્ધતિ, પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિ, ડિબેટ, પ્રવચન પદ્ધતિ
- ૧.૩ સાધનો : નમૂના, વસ્તુઓ, ચિત્રો, ચાર્ટ, નકશાઓ, સ્લાઈડ, ચલચિત્રો, ટી.વી., કૃષિ સામાયિકો
- ૧.૪ પાઠ આયોજન અને એકમ આયોજન
– કૃષિવિદ્યાના પાઠ્યપુસ્તકો શ્રેણી ૮, ૯ અને ૧૦ ના અભ્યાસ અને તેની સમીક્ષા

એકમ : ૨ કૃષિ અને પશુપાલન

- ૨.૧ જમીન : વ્યાખ્યા, ભૈતિક ઘટકો, રાસાયણિક ઘટકો, જમીનના પ્રકાર, જમીનની ફળદ્રુપતા અને તેની જાળવણી.
- ૨.૨ વિવિધ પાકો
– ધાન્યવર્ગના પાકો, કઠોળવર્ગના પાકો, રોકડિયા વર્ગના પાકો, શાકભાજીના પાકો, ફળઝાડના પાકો, મસાલા વર્ગના પાકો.
- ૨.૩ પશુપાલન અને ડેરી વિજ્ઞાન : મહત્ત્વ, ભારતીય તેમજ વિદેશી ગાયોની ઓલાદો, ગીર, કાંકરેજ, ડાંગી, જર્શી, એચ.એફ., સંકર ગાય
- ૨.૪ પશુ સંવર્ધન : ઈનબ્રીડીંગ, આઉટબ્રીડીંગ, કૃત્રિમ બીજદાન
– પશુ ચિકિત્સા, સામાન્ય રોગો, પાચનતંત્રના રોગો, જીવાણુ- વિષાણુથી થતા રોગો.

પ્રાયોગિક :

૧. ધો. ૬ થી ૧૦ માં અભ્યાસક્રમમાં આવતી વિવિધ પ્રક્રિયાઓ કરવી
૨. સાધનોનું નિદર્શન કરવું, ચાર્ટ, નકશા બનાવવા.
૩. મેળાઓની મુલાકાત, પશુપાલકની મુલાકાત લેવી.
૪. ઉત્તમ ખેડૂતના ખેતરની મુલાકાત લઈને નોંધ તૈયાર કરવી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ભારતમાં કૃષિશિક્ષણ
૨. જમીન વિજ્ઞાન, જમીન વ્યવસ્થા
૩. પાક ઉત્પાદન વિજ્ઞાન
૪. જમીન સંરક્ષણ અને જળ સંચય
૫. ખેતી વિજ્ઞાન
૬. ફળઝાડ વિજ્ઞાન
૭. પશુપાલન
૮. વ્યવહારું ગોપાલન

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 204 અધ્યયન માટેનું પરીક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. માપન, પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકનની સંકલ્પના સમજે.
૨. વિકાસાત્મક પરીક્ષણ (F.A) અને સમગ્રલક્ષી પરીક્ષણ (S.A.) પ્રયોજી શકે.
૩. અધ્યયનની સંરચનાવાદી વિચારધારા સમજ શકે.
૪. અધ્યયનના પરીક્ષણ માટેના વિવિધ ઉપકરણો અને પ્રયુક્તિઓ સમજે અને પ્રયોજે.
૫. પ્રતિપોષણની જરૂરિયાત અને ઉપયોગ સમજે.
૬. પાયાગત વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્ર સમજે અને પ્રયોજે.
૭. પરીક્ષણના નવપ્રવાહોનું વિશ્લેષણ કરે.

એકમ : ૧ અધ્યયન માટેના પરીક્ષણ સંબંધિત મૂળભૂત બાબતો

- ૧.૧ માપન, પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકન : અર્થ, સંકલ્પના, હેતુઓ
- ૧.૨ પરીક્ષણના પ્રકારો : વિકાસાત્મક પરીક્ષણ (F.A.) અને સમગ્રલક્ષી પરીક્ષણ (S.A.), સંકલ્પના, મહત્ત્વ, ઉદાહરણો.
- ૧.૩ સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન (CCE) અને અધ્યયનનું પરીક્ષણ
- ૧.૪ અધ્યયનના મૂલ્યાંકન માટેના સંરચનાવાદી અભિગમનો પરિચય

એકમ : ૨ અધ્યયનના પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો અને પ્રયુક્તિઓ

- ૨.૧ પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો અને પ્રયુક્તિઓ : રૂબરૂક, પોર્ટફોલિયો, લેખિત અહેવાલો, રજૂઆતો, પ્રસંગકથા, પ્રશ્નાવલિ, સ્વ પરીક્ષણ અને સાથી જૂથ પરીક્ષણ
- ૨.૨ સ્ટર્નબર્ગની ત્રિ-પરિમાણીય વિચારધારા
- ૨.૩ શિક્ષકનો સતત વ્યાવસાયિક વિકાસ : અર્થ, મહત્ત્વ અને વ્યૂહરચના
- ૨.૪ અધ્યયન પ્રક્રિયાની સુધારણામાં પ્રતિપોષણની ભૂમિકા : વાલીઓ અને શિક્ષકો દ્વારા પ્રતિપોષણ

એકમ : ૩ અધ્યયનનું માપન

- ૩.૧ મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો (સોદાહરણ)
- ૩.૨ ચલિતતાના માપો (સોદાહરણ)
- ૩.૩ શતાંશસ્થ (સોદાહરણ), સમધારણ વક્રરેખા : અર્થ અને લક્ષણો
- ૩.૪ પરિણામોનું અર્થઘટન અને આલેખાત્મક રજૂઆત : આલેખની ઉપયોગિતા અને આલેખની રચના (સ્તંભાલેખ અને આવૃત્તિ બહુકોણ)

એકમ : ૪ અધ્યયન માટેના મૂલ્યાંકનના નવપ્રવાહો

- ૪.૧ વૈકલ્પિક પરીક્ષણ : સંકલ્પના, હેતુઓ, લાભો અને મર્યાદાઓ
- ૪.૨ ઓનલાઈન પરીક્ષા અને ખુલ્લા પુસ્તક સાથેની પરીક્ષા : અર્થ, હેતુઓ, લાભો, મર્યાદાઓ
- ૪.૩ પરીક્ષણનું વેપારીકરણ : અર્થ અને ભય સ્થાનો.
- ૪.૪ અધ્યયન માટેના પરીક્ષણ સંદર્ભે RTE Act (2009) ની એક્ટની જોગવાઈઓની પ્રસ્તુતતા

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. તાલીમાર્થીઓ કોઈ એક શાળામાં જઈ સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન પ્રયોજે.
૨. તાલીમાર્થીઓ અધ્યયનની સંરચનાવાદી વિચારધારાને સમજી અધ્યયન અને મૂલ્યાંકન કાર્ય હાથ ધરે.
૩. શાળામાં પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો (રૂબરિક, પોર્ટફોલિયો, રજૂઆત, લેખિત અહેવાલ, પ્રશ્નાવલિ) વગેરે શાળામાં પ્રયોજે.
૪. સ્વ પરીક્ષણ અથવા સાથી જૂથ પરીક્ષણનું આયોજન અને અમલીકરણ કરવું.
૫. પ્રતિપોષણ પ્રયોજન દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા થતા અધ્યયનમાં સુધારણા માટેના પ્રયોગો હાથ ધરે.
૬. ખુલ્લા પુસ્તક સાથેની પરીક્ષાનું આયોજન અને સંચાલન કરે.

ફિલ્ડ વર્કની યાદી :

૧. કોઈ એક શાળામાં અમલી વિકાસાત્મક અથવા સમગ્રતાલક્ષી પરીક્ષણનો અભ્યાસ કરી લેખિત અહેવાલ તૈયાર કરે.
૨. કોઈ એક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા તેમના વ્યાવસાયિક વિકાસ માટે હાથ ધરાતા પ્રયાસોનો અભ્યાસ હાથ ધરી વિસ્તૃત અહેવાલ તૈયાર કરે.
૩. કોઈ એક શાળા / કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના કોઈ એક ચોકકસ વિષયમાંના ગુણના આધારે મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો, ચલિતતાના માપોની ગણતરી કરે.
૪. વિદ્યાર્થીઓના અધ્યયન અને મૂલ્યાંકન સંદર્ભે વાલી સભાનું આયોજન, સંચાલન અને મૂલ્યાંકન કરે – વિસ્તૃત અહેવાલ તૈયાર કરે.
૫. ઓનલાઈન પરીક્ષા આપનારાઓની મુલાકાત લઈ એમના અનુભવોનો અભ્યાસ કરે – લેખિત અહેવાલ તૈયાર કરે.
૬. વર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ અંગે શિક્ષકો, આચાર્યો, વાલીઓના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ કરવો.
૭. RTE એક્ટની પરીક્ષણ સંબંધી જોગવાઈઓની પ્રસ્તુતતા અંગે સર્વેક્ષણ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Curriculum framework, Two year B.Ed. programme National Council for Teacher Education
2. Shepard L.A. (2000) The role of assessment in a learning culture educational Research, 4-14
3. Statistics in Psychology and Education By : Henry E. Greett. International library of Education, cosmo publication
4. Sternberg R. J. (2013) Intelligence competence and expertise. In A. J. Elliot & C. S. Dweck (Eds.), Handbook of competence and motivation (PP-15-30) Guilford publications.
5. Stiggins R. (2005) from formative assessment to assessment for learning: A path to success in standards - based schools - phi. Delta Kappan, 325 328.
6. Thwaite, A. & Rivalland, J (2009) How can analysis of classroom talk help teachers reflect on their practices ? Australian Journal of language and literacy. The, 32 (1) 38.
7. શૈક્ષણિક આકાશાસ્ત્ર લેખક:ત્રિવેદીઅને પારેખ યુનિવર્સિટી ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ,અમદાવાદ
૮. શૈક્ષણિક સંશોધન લેખક: ડો.દિપીકાશાહ યુનિવર્સિટી ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ,અમદાવાદ
૯. શૈક્ષણિકમાપન લેખક:ડો.કૃષ્ણકાંત ગોપાળજી દેસાઈ,યુનિ.ગ્રથનિર્માણબોર્ડ,અમદાવાદ

ધ્યેય અને હેતુઓ :

૧. અધ્યેતા હેયું, મસ્તક અને હાથ વચ્ચેના સંબંધને સમજી આત્મનિરીક્ષણ કરે, પ્રતિક્રિયા આપે અને કાર્ય (પ્રવૃત્તિ) કરે.
૨. નાટક અને કળા દ્વારા અધ્યેતા જ્ઞાનનાં વિવિધ ક્ષેત્રોને સંયોજિત કરે કે જેથી તેને સહઅભ્યાસ કે અભ્યાસક્રમ બહારની પ્રવૃત્તિ ગણ્યા વિના 'અભ્યાસક્રમ' માં સર્વનો સમાવેશ કરે.
૩. અધ્યેતા પોતાને 'સ્વ, સમાજ અને શિક્ષણ' અંગે સંવેદનશીલ કરવા માટે નાટક અને કળા દ્વારા અધ્યયનથી સજજ કરે.
૪. અધ્યેતા નાટક અને કળાની પ્રવિધિ દ્વારા વસ્તુ કે ઘટનાનાં વિવિધ પરિપ્રેક્ષ્ય સમજે.
૫. નાટક અને કળાની પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરી કલ્પના અને સ્વૈરવિહાર દ્વારા વાસ્તવને પારખી અધ્યયનને સઘન કરે.
૬. જીવનના આકસ્મિક અને કપરા અનુભવ સાથે અનુકૂલિત થવા દૈનિક પરિસ્થિતિઓના નિર્દેશ દ્વારા અધ્યેતા સઘન અધ્યયન કરે.
૭. વર્ગમાં ભાષણબાજી જેવી સમજૂતિ કે ઉપદેશક પ્રવિધિને સ્થાને સક્રિય અધ્યયન– અધ્યાપન અનુભવો માટે સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોની અધ્યેતા સમજ કેળવે.
૮. આત્મનિરીક્ષણ અને કલ્પનાશીલ સામૂહિક અનુભવ દ્વારા સભાનતાને આકાર આપવા વિવિધ સ્થળ–કાળમાં પરિવર્તન આણી અધ્યેતા સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોનો વિનિયોગ કરે.
૯. અધ્યેતા પહેલા 'અગવડ' અને 'અવ્યવસ્થા' માં જાતને મૂક્યા પછી સમસ્યા–સમાધાન શોધી સ્પષ્ટતા અને સમજણ કેળવવા માટે વિચાર અને કલ્પનાનો વિનિયોગ કરે.
૧૦. અનુભવ, સંવેદન અને અર્થઘટન પર આધારિત રંગમંચીય કળાની પ્રવિધિઓ દ્વારા અધ્યેતા અન્ય સાથે તેને સંકલિત કરી તાદાત્મ્ય સાધે.
૧૧. સમાજમાં સામૂહિક સભાનતા આણી સમાજને શૈક્ષણિક અને સામાજિક પરિવર્તનમાં જોતરવા માટે અધ્યેતા વર્ગખંડની દિવાલોને ભેદે.
૧૨. સમાજમાં 'સ્વને સમજી વિવિધ માધ્યમોના વિનિયોગ દ્વારા અસરકારક અભિવ્યક્તિ કરી તેમની સર્જનાત્મકતાને કેળવે
- ૧૩ સક્રિય અધ્યયન–અધ્યાપન અનુભવો અને શૈક્ષણિક તથા સામાજિક પરિવર્તન માટે સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોના વિનિયોગ દ્વારા અધ્યેતા તેની સૌંદર્યલક્ષી સંવેદનશીલતા વિકસાવે.

સંભવિત પ્રવૃત્તિઓ

૧. એકપાત્રીય અભિનય સ્ક્રીપ્ટ લેખન
૨. એકપાત્રીય અભિનય
૩. લઘુનાટિકા લેખન
૪. લઘુનાટિકા દિગ્દર્શન
૫. પપેટ શો નિદર્શન
૬. બેસ્ટ ફોર્મ વેસ્ટ પ્રવૃત્તિ આયોજન સંચાલન
૭. સ્લોગન નિર્માણ
૮. કલા સંબંધીત કાર્યક્રમનું વિવેચન.
૯. કાવ્ય સર્જન
૧૦. વાર્તા લેખન
- ૧૧ ચિત્ર નિર્માણ
૧૨. સર્જનાત્મકતા સંબંધિ પ્રવૃત્તિ
૧૩. આપણા વિવિધ ઉત્સવોમાં નૃત્ય, સંગીત અને ચિત્રકામનું યોગદાન – જાત તપાસ, સંશોધન, સમીક્ષા અને અહેવાલ લેખન

૧૪. ગુજરાતના પ્રાદેશિક લોકનૃત્યો અંગે.....
 – જીવંત વિડિયો રેકોર્ડિંગ અને તેનું વિવેચન
 – ઈતિહાસ, (ઉદાહરણ, સ્વરૂપ, આજ અને આવતીકાલ)
૧૫. પરોઢીયાં, મરસીયાં, ખાયણાં, લગ્નગીતો, ઉત્સવગીતો, હાલરડાં વગેરે જેવી ભાતીગળ સાંસ્કૃતિક કૃતિઓનો સંગ્રહ, ઓડીયો રેકોર્ડિંગ અને તેમનું વિવેચન
- ૧૬ ગરબાનો ઈતિહાસ, પ્રકારો, ઉપયોગ સંબંધી માહિતી એકત્રીકરણ, સંકલન અને સમીક્ષા.
- ૧૭ લોક સાહિત્યને જીવંત રાખનાર કલાકારોના જીવનચરિત્રો અંગે પ્રવચન, પ્રદર્શન, ચર્ચા વગેરેનું દસ્તાવેજીકરણ
૧૮. સ્થાનિક કક્ષાએ વિવિધ સામાજિક, ધાર્મિક પ્રસંગોને અર્થસભર બનાવવામાં લોક સંગીતનો ફાળો.
૧૯. ગુજરાતી ફિલ્મી સંગીતની સફર – અહેવાલ, પ્રવચન, પ્રદર્શન, ચર્ચા અને સમીક્ષા
- ૨૦ ગુજરાતી સુગમ સંગીતનો ઉદભવ અને વિકાસ : અહેવાલ (કલાકારોના ફોટોગ્રાફ, પ્રચલિત કૃતિઓ, લાક્ષણિકતાઓ, ઓડીયો સંગ્રહ)
૨૧. પ્રાદેશિક બોલીમાં લોકગીતો – વિવિધ ઉત્સવ દરમિયાન કરેલ જીવંત રેકોર્ડિંગ અને લેખન તથા તેનું વિવેચન.
૨૨. લોક સંગીત સાથે સંકળાયેલ વાદ્યો-વાર્જીત્રોના ફોટોગ્રાફ, સ્વરૂપ, ઉદ્ભવ – વિકાસ અને ઉપયોગ અંગે માહિતી એકત્રીકરણ- અહેવાલ લેખન.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.